

Gazsó Ferenc

A társadalmi polarizáció és a közoktatás^{*}

A kérdés csupán az lehet, hogy a strukturális folyamatok hatásai a maguk spontaneitásában érvényesülnek-e, avagy a társadalom – felhasználva az oktatási rendszer relatív autonómiájából adódó társadalomformáló lehetőségeket – meghatározott célok és értékek mentén az oktatási rendszer segítségével befolyásolni törekszik a társadalmi makrofolyamatokat.

Társadalmi polarizáció

Az oktatási rendszer a társadalmi makroviszonyok által meghatározott intézmény, ennél fogva a társadalmi szerkezetben érvényesülő alaptendenciák, a struktúra fő jellegzetességei szükségképpen megjelennek az iskola világában. A kérdés csupán az lehet, hogy a strukturális folyamatok hatásai a maguk spontaneitásában érvényesülnek-e, avagy a társadalom – felhasználva az oktatási rendszer relatív autonómiájából adódó társadalomformáló lehetőségeket – meghatározott célok és értékek mentén az oktatási rendszer segítségével befolyásolni törekszik a társadalmi makrofolyamatokat.

A magyar társadalom mostani szerkezetének meghatározó érvényű alapvonása a polarizálódás, az egyenlőtlenségek növekedése, a társadalmi előnyök és hátrányok szerves egybekapcsolódása és halmozódása. Minden jel szerint olyan társadalom felé tartunk, amelyben – a letűnt államszocializmussal szemben – a társadalmi szerkezet jellegzetességeit és fő folyamatait, nemkülönben az egyének mozgásterét elsősorban a javak három csoportjának társadalmi eloszlása és birtoklása határozza meg. A piacorientált és a magántulajdonon alapuló gazdaságban a tulajdon visszanyeri strukturákraképző szerepét, kialakul egy belülről is tagolt tulajdonosi osztály, amely a maga előnyös társadalmi státusát a kultúra területén is érvényre kívánja juttatni. E folyamat elkezdődött ugyan, a magántulajdonosi osztály azonban igazából a kialakulás stádiumával jellemezhető, ennél fogva a társadalmi szerkezet fő jellegzetességeit ma még elsősorban nem a tulajdonon alapuló különbségek és egyenlőtlenségek határozzák meg.

Számos jel szerint a mai társadalmi szerkezet alapvető jellegzetessége a *szellemi tőke domináló szerepe*. E faktor nem csupán a makroszerkezeti változásokban, hanem az egyének társadalmi esélyeinek alakulásában is meghatározó szerepet tölt be. A rendszerváltozással összefonódó gazdasági, társadalmi folyamatok a tudás általános felértékelődését eredményezik. Ez nem csupán a hatalmi viszonyokban és a tulajdon területén érhető tetten, hanem a munkamegosztás teljes rendszerében érvényesül. Ha figyelemmel kísérjük a munkaerőpiac fejleményeit, nem nehéz felfedezni, hogy a munkamegosztásban betöltött pozíció milyensége minden korábbinál nagyobb mértékben függ a piaci szereplők tudástőkéjének minőségétől. Nem véletlen, hogy a munkaerőpiacról elsősorban a szakképzetlen vagy alacsony iskolázottságú csoportok szorultak ki. Bár a munkanélküliség ma

^{*} Az írás a Fővárosi Pedagógiai Intézet által rendezett „Máság és az iskola” című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

már a magasán képzett munkavállalói csoportokat is érinti, a legnagyobb mértékben-kétségkívül az alulképzetteket, illetve a rosszul képzetteket sújtja. A munkanélküliek kétharmada az említett csoportokhoz tartozik.

A strukturális folyamatok és a közoktatás

A hazánkban kihontakozó posztszocialista átalakulás karakterisztikus, strukturális következményeinek, a társadalom osztály- és rétegszerkezetének, az egyenlőtlenségi rendszernek a beható elemzése nem tárgya ennek a tanulmánynak. A minket foglalkoztató kérdés igazából az, hogy az éppen csak jelzett strukturális folyamatok hatásai és következményei miként csapódnak le a hazai oktatási rendszerben, s hogyan érintik a különböző társadalmi rétegek iskolához való viszonyát. Felettebb aktuális kérdés az is, hogy az oktatáspolitikai miként reagál az olyan, máris megfigyelhető folyamatokra, amelyek a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek iskolai intézményesülését mutatják. Voltaképpen mit tegyen az oktatási rendszer a minden tekintetben lemaradó és önerőből felemelkedni képtelen társadalmi csoportok gyermekeivel? Milyen legyen hazánkban a pedagógiai és szociális kompenzációs rendszere? Egyáltalán szükség van-e az egyenlőtlenségek valaminő iskolai kezelésére, avagy a közoktatásban szabadjára kell engednünk az egyenlőtlenségek korlátlan érvényesülését?

Megannyi kérdés, amelyekre manapság jórészt hiányzik a megalapozott politikai válasz. A kormányhatalom az elmúlt években konzekvensen kitért e kényes társadalmi problémák elől. Még csak kísérletet sem tett arra, hogy tisztázza, akar-e egyáltalán tenni valamit azért, hogy a kulturális javak megszerzésének egyenlőtlen esélyei, konkrétan az iskolai esélyegyenlőtlenségek ne érvényesülhessenek hazánkban olyan mértékben, hogy tisztán a társadalmi hovatartozás s főként a családok egzisztenciális viszonyai határozzák meg az iskolai életutat, a szellemi tőke iskolai elsajátításának lehetőségét.

Számos jel alapján úgy tűnik, hogy a közoktatásban manapság az egyenlőtlenségeket konzerváló, sőt azokat növelő folyamatok dominanciája érvényesül. Elsősorban a piaci elv térhódítása figyelhető meg. Az igényesebb oktatás elérése egyre inkább az emberek anyagi teherbíró képességétől függ. Ilyen módon a közoktatásban az egyének esélyeit és érvényesülését döntően két tőkefajta – nevezetesen: az anyagi és szellemi tőke – megléte és egymásba kapcsolódása határozza meg. A probléma természetesen nem az, hogy az anyagi tőke alkalmasint a közoktatásban is szellemi tőkére váltható (ezt az oktatási rendszer semmiképpen nem akadályozhatja meg), mint ahogy magát a szellemi tőkét is konvertálni lehet anyagi javakra, továbbá hatalmi pozícióra. Mindez a modern társadalmak egyetemes kísérőjelensége. Társadalmi feszültséget keltő problémának az tekinthető, ha a szellemi javakhoz, az egyének mobilitási esélyeit oly erőteljesen befolyásoló iskolázottsághoz és a munkapiacra valóban konvertálható ismeretekhez, egyszóval a jó minőségű iskolai képzéshez általában a tandíjfizetésre képes, tehető társadalmi csoport tudnak hozzájutni.

Egy ilyen állapot bekövetkezése nagyon is reális és ugyanakkor nehezen elhárítható veszély. Nem csupán arról van szó, hogy a magyar társadalom szerkezetében zajló folyamatok domináló mozzánata a minden területen megfigyelhető polarizálódás. Mindezt tetézi a közoktatás igen szűkös társadalmi áteresztőképessége. Arról van szó, hogy a jó minőségű oktatáshoz már alapfokon is csak a kisebbség tud hozzájutni. Még inkább így van ez a középfokú képzésben, ahol az

ügynevezett elit iskolák vagy a munkapiacra elhelyezkedési esélyt nyújtó szakképző intézmények elérése elképzelhetetlen a család pótlólagos erőforrásainak mobilizálása nélkül. *A valóban konvertálható oktatás tehát egyre inkább olyan társadalmi érték, amihez rendkívül nehezen lehet hozzájutni.* Igazából a következő években üt vissza annak a tökéletesen elhibázott politikának mindenféle negatív következménye, amely a túlképzés veszélyeire hivatkozva évtizedeken át szándékosan visszafogta a teljes értékű középfokú képzés kiterjesztését, és az ifjúság nagy tömegeit az immár munkaerő-piaci szempontból is zsákutcát jelentő szakmunkásképző iskolákba terelte. Nagy árat kell fizetnie a társadalomnak, de főként a felnövekvő nemzedékeknek azért is, hogy az elmúlt évtizedekben a mindenki számára kötelező általános iskolát a társadalom olyan színvonalon működtette, hogy egy-egy korosztálynak mintegy egyötöde a funkcionális analfabetizmus szintjén rekedt meg. Ezeket a trendeket mind ez ideig a rendszerváltozás egyáltalán nem törte meg, holott az ígéretek nagyon biztatóak voltak. A hatalomért versengő pártok az oktatást a társadalom stratégiai területeként jelölték meg. A gyakorlat azonban egyáltalán nem váltotta be a vonzó ígéreteket. A közoktatást ma is az általános hiányhelyzet jellemzi, s az elmúlt négy esztendőben a költségvetési ráfordítás reálértéke mintegy 20 százalékkal csökkent.

Mindenképpen számot kell vetni azzal, hogy a közoktatási rendszer működése rendkívül erőteljesen befolyásolja a társadalmi szerkezetben zajló folyamatokat a következő években. Feltehető, hogy az iskolarendszer felerősíti a hozzá képest külső társadalmi viszonyokból eredő egyenlőtlenségeket, s ezáltal a társadalmi egyenlőtlenségek konfliktussá érlelődését segíti elő. *Az oktatás a piacelvű társadalomban olyan érték, amelynek megszerzésére a társadalom többsége igényt tart.* Nem nehéz prognosztizálni, hogy a színvonalas oktatásra vonatkozó lakossági igények hazánkban is gyors ütemben fognak növekedni, nagyjából olyan mértékben, ahogyan a munkaerőpiacon és a társadalom egyéb szféráiban a tudás és képzettség kézzelfogható (anyagiakban is kifejeződő) módon felértékelődik. Ebben a szituációban az oktatáspolitikai válaszút elé kerül. Pozitív szerepet akkor tölthet be, ha biztosítaná az állampolgárok számára az iskolázási esélyek érezhető javulását, ha tehát elérhetővé tenné a tudástőke megszerzését a semmilyen tőkefajtat nem birtokló rétegek számára is. E cél elérése az oktatás expanziójával fonódik egybe. Egy ilyen döntés megvalósulását nem csupán az anyagi feltételek szűkössége torlaszolhatja el. Számot kell vetni azzal is, hogy az objektíve előnyös társadalmi státust hordozó és a tőkejavakat birtokló rétegek sokkal inkább érdekelték az egyenlőtlenségeket konzerváló oktatási rendszer kiépítésében, mint az esélyeket növelő és ezáltal konkurenseket termelő iskolarendszer megteremtésében. A favorizált rétegek – fejlett érdekérvényesítő képességük útján – könnyűszerrel újrat állhatják az esetleges esélykompenzáló fejlesztési elképzeléseknek.

Ráadásul az elmúlt négy esztendőben az oktatáspolitikai nem erre az útra lépett. A közoktatásban nem történtek ugyan drasztikus diszkriminatív lépések, kilátásba helyezték azonban a tandíjrendszert, az ún. szelekciós küszöbök számának növelését, a korai szelekció intézményesítését, miáltal a tehetősebb rétegek már igen korán sajátos iskolai pályákra (elit iskolákba, 6 vagy 8 évfolyamos gimnáziumokba) terelhetik gyermekeiket, miközben az állam a nagy tömegek számára a 10 évfolyamra meghosszabbított általános iskolát kínálja, azt a látszatot kelteve, hogy ezáltal nagy lépés történhet az iskolázási esélyek közelítésében, hiszen az ún. nemzeti alapműveltséget immár mindenki megszerezheti. A közoktatás így felfogott fejlesztése és kiterjesztése tökéletesen egybeesne a társadalmi

szerkezetet jellemző polarizációs folyamatokkal. Hiszen egyértelműen maga után vonná, hogy az alsó rétegekhez tartozók legfeljebb elvétve jussanak az igényes oktatás közelébe. Egy ilyen stratégia – feltéve, ha megvalósulna – kasztszerű elkülönülést biztosítana a kultúra elsajátításában.

Ezzel a manapság favorizált stratégiával szemben létezik azonban egy másik megoldás is, nevezetesen a *közoktatás valódi expanziójának kibontakoztatása*. Egyfelől a teljes értékű (érettségivel záruló) középiskolázás lehetőségének kiterjesztéséről van szó, figyelembe véve nagymérvű lemaradásunkat a nyugati világtól. Hiszen nálunk egy-egy korosztálynak mindössze kétötöde szerezhethet igazi középfokú képzettséget, míg a nyugati demokráciákban ez az arány általában négyötöd fölött van. Ennélfogva a magyar közoktatás valóban nagyléptékű és az egyenlőtlenségek konzisztenciáját is csökkentő változása az ezredfordulóig terjedő időben a *középiskolázás kiterjesztéséhez szükséges anyagi és szellemi erőforrások felhalmozása* lehet. Ez a fejlesztési stratégia tenné lehetővé, hogy a társadalmi szerkezetben uralkodó polarizáció ne ölhessen kizárólagos és mindent átható jelleget, ezáltal lehetne megalapozni azt is, hogy a felsőoktatás *sürgető expanzióját* a társadalom nagy része az esélyek bővüléseként élhesse meg.

Természetesen a középiskolázás, továbbá a felsőoktatás expanziója elképzelhetetlen az *alapozó oktatás minőségének* lényeges javítása nélkül. Valójában tehát az oktatás egészét kellene alkalmassá tenni a strukturális változásokból, átfogóbban a gazdasági-társadalmi folyamatokból adódó kohéziós feladatok teljesítésére, más szóval a makrotársadalmi folyamatok olyan befolyásolására, amelyben kompenzatorikus elemek valóban érezhetően érvényesülnek.

A nagy kérdés az, hogy a mostani válsághelyzet közepette a kormányzat milyen útra lép. Az igényes oktatásra vonatkozó növekvő lakossági igényekkel mindenképpen számot kell vetnie. Ám a mostani nehézségek közepette nem könnyű forrásokat találni az ilyenfajta igények kielégítéséhez. A forráshiány, illetve a preferenciák rendszerének olyan alakulása, hogy az oktatási ráfordítások ismételten és monoton módon a halasztható teendők csoportjába sorolódnak, éppen olyan súlyos feszültségeket gerjeszthet, mint a munkanélküliség, az infláció vagy a szociális védőháló gyengesége.

Azt mondhatjuk, hogy a hazai lakosság túlnyomó többsége egyértelműen leszámolt a gyors gazdasági felemelkedés illúziójával, tudomásul vette a személyes életfűvő stagnálását, illetve csökkenését. Nehezen tudnák azonban az emberek elviselni, ha az utódnemzedék egy része az igényes iskolázás lehetőségeiből is kizorulna. Valamiben ugyanis az emberek reménykedni akarnak. A gyermek személyes jövője iránti elkötelezettség a társadalmi érvényesüléshez szükséges oktatás elérésével kapcsolódik elsősorban egybe. Ha az oktatásban való részvétel reménye is szertefoszlik, akkor az alsó rétegek számára tulajdonképpen semmi nem marad, ami a társadalmi integrációhoz kapcsolná őket. Mindezzel számot kellene vetni akkor, amikor az elosztható javak rangsorolásáról és az iskola fejlesztésének kérdéseiről döntenek.

Az expanzió lehetőségei és módozatai

A hazai közoktatásban a megoldást *sürgető problémák sokasága* halmozódott fel. Az irányítás egyrészt *konceptióhiány*, másrészt az *atomizált irányítási szerkezet* következtében képtelen volt az elmúlt években gátat vetni a negatív fejleményeknek. Miközben az ország lakossága növekvő nyugtalansággal reagált a megmere-

vedett képzési szerkezet nagyon is szembetűnő negatív hatásaira, maga a közoktatás szívósan őrizte a kialakult szerkezetet, és eredményesen konzervált teljesen elavult képzési formákat is. Globálisan biztosított ugyan az általános iskolát elvégzők továbbtanulásának lehetősége, azonban a munkapiaci folyamatok, továbbá a szülői és tanulói aspirációk messzemenően eltérnek a képzési kínálattól. A középfokú oktatás, képzés szerkezete korszerűtlen, sem az iskoláztatásra vonatkozó lakossági igényeknek, sem a munkapiaci tendenciáknak nem felel meg. A feloldást sürgető feszültségek elsősorban a következő területeken sűrűsödnek:

a) A lakosság körében elsősorban a gimnáziumi továbbtanulás iránti igény nőtt meg. Az említett iskolatípus befogadóképességének gyarapodása azonban az elmúlt években alig igazodott a növekvő kereslethez. Ennélfogva a kereslet és kínálat szembenállása egyre kielezettebb formát ölt. A lakossági igények kielégítése a gimnáziumi típusú képzési kapacitás mintegy 30-40 százalékos bővítését igényelné.

b) Hasonló mérvű kielégítetlen igény mutatkozik az olyan középfokú képzés iránt, amely a szolgáltatás kurrens szükségleteihez igazodik. Szembetűnően szűk a közgazdasági és kereskedelmi szakközépiszólak befogadóképessége. Ezek az intézmények a lakossági igényeknek mintegy a felét képesek kielégíteni. Ugyanakkor az ipari szakközépiszólai és szakmunkásképzés számos területen a lakossági kereslet szempontjából egyszerűen csődhelyzetet jelöl. Az iskolahasználók egyértelműen diszpreferálják azokat a főként vas- és fémipari képzési irányokat és szakmákat, amelyek a munkapiac szerkezetének módosulása következtében jó részt vagy teljes mértékben elvesztették munkapiaci relevanciájukat. E változásokat a lakosság sokkal inkább érzékeli és mérlegeli, mint maguk az oktatási intézmények, illetve az oktatáspolitikai kormányzat. A merev képzési szerkezet a tanulók nagy csoportjait változatlanul elavult, értékvesztett képzési formák elfogadására kényszeríti. Az iskolai férőhelyek a kényszerválasztás folytán évről évre betelnek ugyan, ami a diszfunkcionális képzés gond nélküli folytatását biztosítja, a kereslet és kínálat közötti ellentmondások azonban egyáltalán nem oldódnak.

c) Az iskolai szakképzés globálisan is túlméretezett. A szakmasztruktúra nagymértékben elavult, és a lakossági kereslet hiánya miatt az iskolák egy része ún. beiskolázási csőddel jellemezhető. Közismert az is, hogy a szakmunkásképzésből kilépők jelentős részének azonnal új szakmát kellene tanulnia, hogy a munkapiacra elhelyezkedési esélyei legyenek. Valójában ez a képzés – a magas fajlagos költségeket is figyelembe véve – a közpénzek értelmetlen pazarlásaként jellemezhető.

A középfokú képzés expanziójának lehetőségét egyfelől a kilencvenes évek demográfiai folyamatai alapozzák meg, másrészt az, hogy a közoktatás intézményhálózata, a mobilizálható infrastruktúra mennyiségi tekintetben teljeskörűen biztosítani tudná a középiszólázás kiterjesztését, a lakossági igények teljes körű kielégítését. Az expanzióknak tehát intézményi, infrastrukturális feltételei adottak, a személyi feltételek is megteremthetők és a ráfordítás is elviselhető szinten tartható, ha a középfokú oktatás kiterjesztése elsősorban a gimnáziumi típusú képzés bázisán történik. Itt a fajlagos költség mintegy 50 százalékkal kisebb, mint a szakképző intézményekben.

A gimnáziumi típusú iskolázás kiterjesztése előtérbe állítja a munka világa felé átmenetet biztosító *rövidebb képzési formák* kiépítésének igényét. Ez az a terület, ahol a kormányzatnak leginkább aktív szerepet kellene betöltenie, mégpedig a munkáltatói, üzleti szférával közös együttműködésben. Ez esetben olyan új képzési formák kiépítéséről van szó, amelyek fogadni tudják a gimnáziumból kilépő és felső fokon tovább nem tanuló ifjúságot és lehetővé teszik számukra az

iskola világából a munka világába vezető szakjellegű képzettségek megszerzését. Az ún. *postsecondary képzési modell* meghonosításáról van szó. E forma nem ismeretlen hazánkban sem, nemzetközileg pedig rendkívül elterjedt. Óriási előnye, hogy gyorsan és rugalmasan képes alkalmazkodni a munkaerő-piaci folyamatokhoz. Olyan ifjúsági csoportok igényeit elégíti ki, amelyek a munkapiacot kívánják érvényesíteni, s ennek érdekében maguk is vállalják az érettséget követő képzéssel járó terheket. E képzési forma meghonosítása nem igényel új intézményeket, hiszen arról van szó, hogy a közoktatásnak preferálnia kellene az olyan gimnáziumokat és szakmai középiskolákat, ahol ilyen jellegű képzést is szerveznek.

A válságba jutott szakképző intézmények pusztá felszámolása helyett a képzési funkció átalakítását kell elérni. Az említett intézményekben olyan képzési irányokat lehet intézményesíteni, amelyekre igen nagy a lakossági és a várható munkapiaci kereslet, s amelyek a megszokott képzési profil jelentős átépítésével fonódnak egybe. E modell tekintetében kitüntetett figyelmet érdemel a már létező és óriási keresletnek örvendő *szakgimnáziumok* tapasztalata. Ezekben az intézményekben a képzés első szakaszában az általános képzés feladatai állnak előtérben azzal az előnnyel, hogy a tanulók a középiskola első vagy második évfolyama után is átléphetnek más, számukra vonzó intézménybe. A 16 éves korhoz kötött alapvizsga letétele pedig biztosíthatja a megfelelő nyitottságot, ugyanakkor azt is, hogy a gimnáziumi típusú képzést befejezni nem kívánó tanulók iskolaváltoztatás nélkül is bekapcsolódhatnak szakmai felkészítést nyújtó formákba. Voltaképpen a középiskolák ún. *multifunkcionális képzési szerkezetének* létrehozásáról van szó. A fejlett gazdasággal rendelkező országok közoktatása ebben az irányban fejlődik. A hazai kísérletek egyértelműen megerősítik a pozitív nemzetközi tapasztalatokat. Mindez azzal az előnnyel járna, hogy a szakközépiskolák szellemi potenciálját és a felgyülemlett anyagi kapacitást nem kellene elpazarolni oly módon, hogy az ilyen iskolákat vagy hagyományos értelemben vett egyfunkciójú gimnáziumokká alakítják át, vagy egyszerűen megszüntetik azokat. A képzési funkciók átalakítására irányuló program megvalósítását rendkívül megkönnyítheti, hogy a szerkezetváltás szükségletét maguk az iskolák is egyre inkább felismerik.

A tudástöke társadalmi elosztásának befolyásolása a kormányzati tennivalók sokaságával kapcsolódik egybe. Nyilvánvaló, hogy az ún. szociális szempont bármily jelentős is az oktatáspolitikai döntések tartalmának kialakítása szempontjából, ezek a szempontok semmiképpen nem lehetnek kizárólagosak. Valójában nem olyan kompenzatorikus közoktatásra van szükség, amely valamely társadalmi csoportokat előnyben részesít másokkal szemben, hanem olyan fejlesztésről, amely hozzáférhetővé teszi a közoktatás különböző lépcsőfokait az igénybevétel szándékát komolyan mérlegelők számára. Adódnak persze speciális feladatok is, ilyennek tekinthető a hazai cigányság iskoláztatásával összefüggő anomáliák komolyan vétele és az itt mutatkozó valóban nagymérvű elmaradás, azt is mondhatnám, a katasztrofális helyzet enyhítésének szerteágazó feladatköre. Végeredményben szociális szempontú oktatáspolitikára van szükség. Az iskolának a társadalmi egyenlőtlenségek korlátozott újratermelését kell elősegítenie. Ennek módja egy pluralizált társadalomban semmiképpen nem lehet az adminisztratív típusú beavatkozás, és az ún. kompenzáció egyáltalán nem jelentheti az előnyös helyzetű társadalmi csoportok sajátos iskolázási törekvéseinek korlátozását. Ugyanakkor tökéletesen elhibázott a közoktatás olyan mérvű piacosítása, ami önmagában is kiszoríthatja az alsó rétegeket az igényesebb oktatásból. Hazánkban még távolról sem dől el, hogy az oktatáspolitikai melyik útra lép.

1995. október 25–28.

A Budapesti Nemzetközi Vásárközpont D pavilonjában immár harmadízben sorra kerülő III. Nemzetközi Oktatási, Oktatástechnikai és Képzési Szakvásár bevált fogalomként vált a hazai tanárok és oktatók, gyártók és forgalmazók, oktatásirányítók és iskolafenntartók körében egyaránt. A kétévenként megrendezett vásár és a hozzá kapcsolódó bemutatók, konferenciák olyan fórumot jelentenek az oktatás és képzés területén, amely a klasszikus taneszközöktől a legkorszerűbb technikai vívmányokig, a tudományos eredményektől a gyakorlati tapasztalatokig a szakterület teljes tárházát kínálja a hozzáértő szak és érdeklődő nagyközönség számára.

A HUNGARODIDACT '95 szakvásáron várhatóan közel 150 hazai és külföldi kiállító mutatja be legújabb eszközeit, anyagait és szolgáltatásait, míg a rendezvényhez kapcsolódó konferencián a tábla-rendszerektől a multimédiáig, a kisgyermekkorok oktatás eszközhasználatától a távoktatásig gazdag tematikai csoportosításban mintegy 60 előadás hangzik majd el.

A naponta 10 és 18 óra között nyitva tartó négy napos vásárt a HUNGEXPO Rt. és a német DURMA Messe Stuttgart International, a háromnapos konferenciát a HUNDIDAC Szövetség szervezi.

További felvilágosítással szolgál:

- Kiállítás témakörben: HUNGEXPO Rt.
– Tel.: 263-6077, Fax: 263-6435
- Konferencia témakörben: HUNDIDAC Szövetség
– Tel.: 138-2935, Fax: 138-2414

hun didac

**MAGYAR
TANESZKÖZFEJLESZTŐK,
GYÁRTÓK ÉS
FORGALMAZÓK
SZÖVETSÉGE**

Az 1992-ben alakult Szövetség célja a hazai taneszköz-ügy támogatása, a fejlesztés, -gyártás és -forgalmazás szorgalmazása, a taneszközgyártók és felhasználók egymásra találásának elősegítése, külföldi taneszközök megismertetése, hazai taneszközök külföldi propagandája, a hazai oktatási intézmények taneszközellátásának segítése.

A szövetség ennek érdekében gyűjti a szakirányú információkat, folyóiratot (Médiakommunikáció) és Hírlevelet ad ki, fórumokat, szimpoziumokat, konferenciákat, bemutatókat és kiállításokat rendez, külföldi tanulmányutakat szervez, közreműködik a hazai taneszközminősítés rendszerében, saját alapítású díjjal (HUNDIDAC Díj) szorgalmazza és ismeri el a hazai taneszközfejlesztést és -gyártást.

A Szövetség tagja a Taneszköz Világszervezetnek (WORLDDIDAC Association) és a Nemzetközi Taneszköz Tanácsának (International Council of Educational Technology).

A Szövetség eddigi legfőbb eredményei: részvétel a HUNGARODIDACT 1993 és 1995 előkészítésében, az AGRIA MEDIA 1992 és 1994 megrendezése, védnökség a IV. Kelet-Nyugat Oktatástechnológiai Szeminárium felett, tanulmányutak és kiállítások szervezése nemzetközi kiállításokon (Worlddidac, Didacta, Medacta, Qualifikation).

További felvilágosítással szolgál:

- HUNDIDAC Titkárság
(1088 Budapest, Múzeum u. 17.,
Telefon: 138-2935, fax: 138-2414)